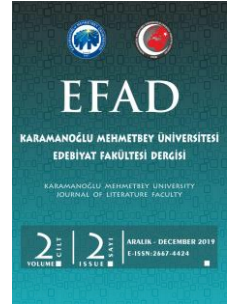

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 05 Kasım 2019

Kabul Tarihi: 05 Aralık 2019

Atf Künyesi: Aşkın, E., Kurt, M. (2019). “Ermenek Havzası’nda (Dağlık Kilikia) Antik Dönemde Tarımsal Üretim”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 230-247.

ERMENEK HAVZASI’NDA (DAĞLIK KİLİKİA) ANTİK DÖNEMDE TARIMSAL ÜRETİM

Ercan AŞKIN*

Mehmet KURT**

Öz

Dağlık Kilikia’nın, günümüzde Ermenek ilçesi toprakları ile Başyayla ilçesi topraklarının bir kısmını içeren bölümüne modern literatürde Ermenek Havzası ismi verilmektedir. Coğrafi olarak çevreden yalıtılmış kapalı bir havza niteliği taşıması ve kendine özgü iklim koşullarına sahip olması söz konusu toprakların Antik Dönemde yoğun bir şekilde iskan görmesini sağlamıştır. Nitekim havza içerisinde Germanikopolis, Eirenopolis, Domitiopolis, Lauzados, Sbide ve Zenonopolis kentlerinin geliştiği görülmektedir. Kentlerin yanı sıra küçük yerleşimler ve çiftlikler havzada karşılaşılan diğer unsurlardır. Tespit edilen pek çok üzüm presi havzada Antik Dönemdeki tarımsal faaliyetlerde bağcılığın önemli bir yer tuttuğuna işaret etmektedir. Bölgede karşılaşılan harman yerleri ise üzümün yanı sıra tahıl üretildiğinin de kanıtı niteliğindedir. Çalışma kapsamında bölgede rastlanan söz konusu arkeolojik kalıntılar ışığında Ermenek Havzası’ndaki tarımsal üretime değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Antik Dönem, Ermenek Havzası, Tarımsal Üretim, Üzüm, Tahıl.

Agricultural Production in Ermenek Basin (Rough Cilicia) in Ancient Period

Abstract

In the modern literature, the part of the Rough Cilicia, which now includes Ermenekand Basyayla districts, is called Ermenek Basin. Being a basin isolated from its environment geographically and having unique climate conditions allowed this area to be densely populated in ancient periods. In fact, Germanicopolis, Eirenopolis, Domitiopolis, Lauzados, Sbide and Zenonopolis were developed in the basin. In addition to cities, numerous small residential places and ranches are observed in the basin. Many grape-pressing machines found in the basin indicates that viniculture had a significant place in agricultural activities in the ancient period. Blending sites in the region are proof that cereals are produced besides grapes. In the scope of the study, agricultural production in Ermenek Basin will be touched upon in the light of the mentioned archaeological remains in the region.

Keywords: Ancient Period, Ermenek Basin, Agricultural Production, Grape, Grain.

* Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Karaman/Türkiye. E-Mail: ercanaskin@gmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-2136-4909>.

** Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Karaman/Türkiye. E-Mail: mehmetkurt6970@hotmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-5021-7601>.

Giriş

Dağlık Kilikia'nın kuzeyde Başyayla, doğuda Ermenek, güneyde ise Kazancı ilçelerini içine alan kesimi etrafı dağlarla çevrelenmiş kapalı bir havza meydana getirmektedir ki modern literatürde Ermenek Havzası¹ olarak adlandırılır. Kalykadnos Irmağı'nın² iki kolundan biri olan Ermenek Çayı'nın (Ermenek Gökusu) vadi tabanından başlayan yamaçları yüksek zirvelerde sonlanmaktadır. Coğrafi açıdan çevreden yalıtılmış olması bu bölgeyi bir bütün olarak ele almayı gerektirmektedir. Arkeolojik veriler, etrafı yüksek platolarla sınırlanmış olan havzanın coğrafi koşullarının birbirleriyle paralellik sergileyen kent, küçük yerleşim ve çiftliklerin ortaya çıkmasına zemin hazırladığını göstermektedir. Vadi tabanından yukarılara doğru uzanan yamaçların tarımsal faaliyetler için elverişli topraklara sahip olması havzanın yoğun bir şekilde iskan görmesini sağlamıştır. Nitekim havzada Germanikopolis (Ermenek), Eirenopolis (İrnebol/Çatalbadem), Domitiopolis (Dindebol/Katranlı), Lauzados (Lafsa/Kirazlıyayla/Hisarönü), Sbide (Yukarı İzvit/Yukarı Çağlar) ve Zenonopolis (İznebol/Elmayurdu) kentlerinin geliştiği görülmektedir³. Bu kentler çevrelerindeki tarım arazilerine hakim, savunmaya elverişli tepelik alanlar veya yamaçlar üzerinde gelişmişlerdir. Havzada söz konusu kentlerin yanı sıra küçük yerleşimler ve çiftlikler ile de karşılaşmaktadır⁴.

Kentler, küçük yerleşimler ve çiftliklerde rastlanılan çok sayıda üzüm presli Antik Dönemde bağcılığın bölgenin tarımsal üretiminde önemli yer tuttuğuna işaret etmektedir. Ayrıca bölgede karşılaşılan harman yerleri tahıl üretimine kanıt oluşturmaktadır. Nitekim Ammianus Marcellinus, içerisinde havza topraklarının da yer aldığı Isauria Bölgesi hakkında şu bilgileri aktarmaktadır: “*Güneşin doğduğu yere kadar yükselen Taurus Dağı'nın zirvelerini aştıktan sonra, her türlü ürün konusunda zengin bir toprak olan Kilikia, oldukça geniş ovalar üzerine yayılır. Ortasından, üzerinde yelken almanın mümkün olduğu Gökso Nehri'nin ayırdığı, her türlü meyve ve asma dallarının bol olduğu bir diğer bereketli bölge olan Isauria ise Kilikia'nın hemen sağ tarafında yer alır*”⁵.

Çalışma kapsamında bölgenin coğrafi koşulları, kent, küçük yerleşim ve çiftliklerin niteliği ile söz konusu yerlerde tespit edilen üzüm presleri ve harman yerleri ışığında havzadaki tarımsal üretim ele alınacaktır.

Etrafı dağlarla sınırlanan Ermenek Havzası, Ermenek'e bağlı Görmel köyü yakınlarından Başyayla'ya kadar güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda yaklaşık 40 km boyunca uzanmaktadır. Havzanın genişliği yer yer değişiklik göstermekle birlikte en geniş olduğu kesimde 14 km'yi bulmaktadır (Fig. 1-2). Batıda Pınarönü köyünün hemen kuzeyinden havzaya giren Ermenek Çayı doğuda Görmeli köyü civarında havzadan ayrılmaktadır. Ermenek Çayı'nın yanı sıra havzayı sulayan küçük dere ve pınarların varlığı da söz konusudur⁶. Bu durum havza topraklarında belirli oranlarda sulu tarım yapılabilmesinin önünü açmıştır. Su kaynaklarının fazlalığı nedeniyle bu hususta Germanikopolis'in daha şanslı olduğu görülmektedir. Nitekim kentin güneyinde uzanan geniş araziler büyük oranda sulama imkanına sahiptir. Germanikopolis'in dışında havzanın başka bir takım kesimlerinin de sulamaya elverişli arazilere sahip olduğu görülmektedir. Örneğin Kazancı sınırları içerisinde yer alan Zeyve Deresi aktığı güzergah boyunca uzanan toprakları sulamaktadır⁷. Bunun yanı sıra havzanın kuzey kesiminde Küçükçay ve kolları tarafından sulanan toprakların varlığı da söz konusudur⁸.

Sulanabilir arazilerin yanı sıra Eirenopolis, Germanikopolis, Sbide, Domitiopolis, Lauzados, Zenonopolis kentleri etraflarında kuru tarım yapmaya elverişli topraklara sahiptir. Bununla birlikte

¹ Saraçoğlu, 1989, s. 405-410; Efe, 1998, s. 45-51.

² Strab. XIV. 5.4-5, 9; Plin. *Nat. Hist.*, V. 38; Ptolem. V. 7.3, 6; Steph. Byz. Ὑπρία; Maris Magni, 175-177; Amm. Marc. XIV: VIII. 1. Kalykadnos için ayrıca bkz. Ruge, 1919, s. 1767; Hild ve Hellenkemper, 1990, s. 284.

³ Söz konusu kentlerle ilgili olarak bkz. Hild ve Hellenkemper, 1990, s. 258, s. 245, s. 242, s. 332-333, s. 400, s. 463; Kurt, 2018, s. 138-141.

⁴ Aşkın ve Kurt, 2017, s. 31-32.

⁵ Amm. Marc. XIV: VIII 1.

⁶ Saraçoğlu 1990, s. 212-214.

⁷ Efe, 1998, s. 49-50.

⁸ Efe, 1998, s. 45-46.

havzanın tarımsal üretime elverişli topraklarının önemli bir kısmı Ermenek Baraj Gölü'nün altında kalmasından dolayı günümüzde görülememektedir.

Havzadaki antik kentlerin çevrelerindeki tarım arazilerine hakim noktalarda yer aldıkları gözlemlenmektedir. Nitekim Eirenopolis, Germanikopolis, Sbide, Lauzados, Zenonopolis ve Domitiopolis etraflarındaki toprakları kontrol edebilecek konumlara sahiplerdir. Söz konusu kentlerin *khorasında* çok sayıda küçük kırsal yerleşimler ile çiftlik yapılanmaları da bulunmaktadır. Havza kentlerinin kırsal arazilerinin sınırları üzerine yargılarda bulunulabilecek arkeolojik ya da epigrafik kanıtlar tespit edilebilmiş değildir. Coğrafi koşullar değerlendirildiğinde vadi yataklarının kentlerin arazileri arasında sınır oluşturdukları düşünülebilir.

Tarımsal Üretimin Arkeolojik Kanıtları

Havzada tespit edilen arkeolojik buluntular yörede yoğun bir şekilde bağcılık faaliyetlerinin yürütüldüğüne işaret etmektedir. Kent, kırsal yerleşim ve çiftliklerde karşılaşılan çok sayıda üzüm presi bağcılığın kanıtları olarak ön plana çıkmaktadır. Söz konusu preslerin büyük bir çoğunluğu açık alanda anakaya üzerine oyulmuş örneklerden meydana gelmektedir. Yörede tespit edilen harman yerleri ise tahıl üretiminin de söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır.

Üzüm üretiminin kanıtı olan preslere antik kentlerin içerisinde, küçük boyutlu kırsal yerleşimlerde, çiftliklerde ve tarım arazileri içerisinde rastlanmaktadır. Germanikopolis, Sbide ve Domitiopolis kentleri içerisinde pres örnekleri görülmektedir. Germanikopolis'te günümüz Akça Mescid Mahallesi'nde tek ezme tekneli ve çift toplama fiçili bir pres bulunmaktadır⁹. Sbide antik kenti içerisinde de üzüm preslerine rastlanmaktadır. Burada aynı anakaya bloğu üzerinde altı üzüm presi tespit edilmiştir¹⁰. Bir başka üzüm presi de söz konusu preslerin 120 m kadar kuzeydoğusundadır¹¹. Sbide antik kenti içerisindeki preslerin tamamı tek ezme tekneli ve tek toplama fiçilidir. Havzanın bir başka antik kenti olan Domitiopolis merkezinden bir pres örneği günümüze ulaşmıştır (Fig. 3). Köyün batı tarafında evlerin arasındaki yüksek bir kayalık üzerinde yer alan pres, tek ezme tekneli ve tek toplama fiçili olup toplama fiçisi büyük oranda tahrip olmuştur.

Kent merkezlerinin yanı sıra bu kentlerle bağlantılı küçük kırsal yerleşimlerde de çok sayıda üzüm presi ile karşılaşılmaktadır. Bu bağlamda Germanikopolis'in yaklaşık 2 km güneydoğusundaki Bezçiler mevkiindeki kırsal yerleşimin bulunduğu tepelik alanın üst kesimlerinde ve güneye doğru uzanan yamaçlarında ana kayaya işlenmiş çok sayıda üzüm presi ile karşılaşılmaması dikkat çekicidir¹² (Fig. 4-5). Preslerin tamamı açık alanda anakayaya oyulmuş örneklerden oluşmaktadır. Bir diğer örnek olarak ise Eirenopolis yakınındaki Çeltikçi mevkiinde yer alan yerleşim gösterilebilir¹³ (Fig. 6) Yoğun tahribat ve bitki örtüsü nedeniyle yapıların işlevini belirlemek mümkün olmasa da karşılaşılan temel bazındaki duvar kalıntıları çeşitli yapıların varlığını ortaya koymaktadır. Bu yerleşimin etrafında da çok sayıda üzüm presi mevcuttur (Fig. 7). Ermenek'e bağlı Pamuklu köyü sınırları içerisinde yer alan Asar/Şahinler Kalesi bu tür yerleşimlerin bir diğer örneği olarak değerlendirilebilir (Fig. 8). Vadiye hakim konumdaki kayalık tepenin doğu tarafında anakayaya oyulmuş bir üzüm presi yer almaktadır¹⁴.

Ermenek Havzası'ndaki tarımsal üretimin bir diğer kanıtı ise çiftlik yapılanmalarıdır. Bu çiftlikler çiftlik evi, üzüm presi ve mezardan oluşmaktadır. Bununla beraber yoğun tahribat nedeniyle bu unsurların tümünü her zaman bir arada görmek mümkün değildir. İkizçınar köyü Çanakçı mevkiinde tespit edilen ve Eirenopolis kırsalında yer alan bir çiftlik yapılanması her üç unsurun da günümüzde görülebiliyor olması açısından önem taşımaktadır¹⁵. Burada büyük bir kaya bloğundan yararlanılarak oluşturulmuş bir çiftlik evinin varlığı söz konusudur (Fig. 10-11). Anakaya üzerindeki mekansal düzenlemeler ve merdiven

⁹ Aslan, Doğanay ve Karauğuz, 2011, s. 68, s. 73 (A4) Fig. 11-12. Ayrıca kentin hinterlandında tespit edilen presler için bkz. Aşkın, 2016, s. 103, s. 110 Resim 5; Aşkın vd., 2017, s. 179, s. 183 Resim 5, s. 184 Resim 6. Germanikopolis ve çevresinde tespit edilen üzüm presleri ile tarımsal üretim bir monografi çalışması olarak yayına hazırlanmaktadır.

¹⁰ Aşkın ve Kurt, 2017, s. 37 Fig. 32-33.

¹¹ Aşkın ve Kurt, 2017, s. 37 Fig. 34.

¹² Aşkın, 2016, s. 104 Fig. 4-5.

¹³ Aşkın, 2016, s. 106.

¹⁴ Aşkın, 2014, s. 205 Fig. 9.

¹⁵ Aşkın, 2016, s. 106.

basamakları birkaç kattan oluşan bir yapılanmaya işaret etmektedir. Anakaya bloğunun tepesine kadar devam eden merdivenler üst kısmın aynı zamanda gözetleme amacıyla kullanıldığını da düşündürmektedir. Anakayanın yanında karşılaşılan yapı taşları çiftlik yapısının duvarlarla oluşturulmuş mekanlara da sahip olduğunu göstermektedir. Aynı anakaya bloğunda bir kaya mezarı da yer almaktadır (Fig. 12). Çiftliğin 20 m doğusunda açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu üzüm presi bulunmaktadır (Fig. 13).

Germanikopolis kırsalında da bu tür çiftliklerin olduğunu arkeolojik kalıntılar ortaya koymaktadır. Ancak Eirenopolis'teki örnekte olduğu gibi tüm unsurların bir arada bulunduğu bir çiftlik tespit edilememiştir. Sonraki dönemlerde yoğun iskan nedeniyle bazı yerlerde yapıların sadece temel izleri görülebilmektedir. Bununla beraber tarım arazileri arasında kaya mezarları ve üzüm presleriyle karşılaşılmaktadır. Bu durum Germanikopolis'te de çiftlik evi, üzüm presi ve mezarlardan oluşan yapılanmaların söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca Germanikopolis'in güneyinde tespit edilmiş olan ve Erken Hıristiyanlık Dönemine ait olduğu anlaşılan bir yazıt, havzadaki çiftlik yapılanmaları üzerine önemli bilgiler vermektedir. Yazıtta:

"Selam ey dost! Benim için istediğin şey sana iki katı olsun. Bu proastion Nikopssianis'in(dir); ayrıca Toareza topothesia diye de söylenir"

ifadesi geçmektedir¹⁶. Geç Roma Döneminden itibaren varoş ya da varoştaki geniş arazi sahiplerinin konut ve malikânelerine *proastion* denilmeye başlandığı bilinmektedir¹⁷. *Topothesia* teriminin ise yazılı kaynaklarda yer, mahal ve mevki gibi anlamlarda kullanıldığı görülmektedir¹⁸. Yazıtta *proastion* ve *topothesia* sözcüklerinin geçmesinden hareketle Ermenek'in güneyindeki geniş tarım arazileri içerisinde bir çiftliğin bulunduğu düşünülmektedir¹⁹.

Kent, kırsal yerleşim ve çiftliklerde rastlananların yanı sıra havzada tarım alanlarının içerisinde de üzüm presleri bulunmaktadır. Eirenopolis (Fig. 14)²⁰, Germanikopolis (Fig. 15), Sbide (Fig. 16), Domitiopolis (Fig. 17) ve Lauzados (Fig. 18) gibi kentlerin kırsalında bu üzüm preslerinden çok sayıda görülebilmektedir.

Havzada üzüm üretiminin bir diğer kanıtı ise preslerde kullanılan donanımlardan biri olan ağırlık taşlarıdır. Ancak havza içerisinde sadece Pınarönü köyünde iki adet ağırlık taşı tespit edilebilmiştir (Fig. 19). Pres sayısının fazlalığına karşı ağırlık taşlarının çok az sayıda örneğine rastlanması preslemede içlerine küçük taşlar doldurulan çuvalların kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Ermenek Havzası'nda bağcılığın yanı sıra tahıl üretiminin de gerçekleştirildiğini bölgede tespit edilen harman yerleri ortaya koymaktadır. Havzadaki harman yerleri etrafı büyük taş bloklar veya duvarlarla çevrelenmiş yuvarlak planlı basit yapılanmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Harman yerlerinin çapları 10 ile 20 metre arasında değişmektedir. Yakın zamanımızda da kullanıldıkları anlaşılan harman yerlerinin bazılarında zeminin sertleştirilmesinde kullanılan yuvaklar görülebilmektedir. Dağlık Kilikia Bölgesi'nde harman yerlerinin çok sayıda örneğine rastlanmaktadır. Buradaki bazı örneklerin özenli işçiliğe sahip çevre bloklarıyla yapılmış olmaları dikkat çekicidir. Bununla birlikte özensiz işçiliğe sahip harman yerlerinin varlığı da söz konusudur²¹. Ermenek Havzası'ndaki örneklerin çevre bloklarında ise özenli bir işçilik görülmemektedir. Ermenek'in batısında Kisseönü mevkiinde gözlemlendiği gibi bazı harman yerlerinde büyük boyutlu taşlar işlenmeden en uygun şekilde yan yana sıralanmışlardır (Fig. 20). Bazı harman yerlerinin çevresi ise farklı boyutlardaki taşların kullanıldığı harçsız duvarlarla oluşturulmuştur. Bu tür harman yerlerinden biriyle Eirenopolis kenti kırsalında Çeltikçi mevkiinde karşılaşılmaktadır (Fig. 21).

Sonuç ve Değerlendirme

¹⁶ Alkan, 2018a, s. 143; Alkan, 2018b, s. 23.

¹⁷ Husson, 1962, 192; Alkan, 2018a, s. 137-138; Alkan, 2018b, s. 23.

¹⁸ SB 1, s. 5701; Verreth, 2013, s. 143; Alkan, 2018a, s. 138-140; Alkan, 2018b, s. 23.

¹⁹ Alkan, 2018a, s. 140, 143; Alkan, 2018b, s. 23.

²⁰ Aşkın ve Kurt, 2017, s. 48 Fig. 35,

²¹ Aşkın, 2010, s. 241-266.

Sonuç olarak arkeolojik verilerden Ermenek Havzası'nda Antik Dönemde yürütülen en önemli tarımsal faaliyetin bağcılık olduğu anlaşılmaktadır. Üzüm presleri tipolojik açıdan kronolojik bir gelişim göstermediklerinden diğer bölge örnekleri ile olan benzerliklerden hareketle tarihlendirme önerisi getirmek mümkün görünmemektedir. Ayrıca tarihlendirmeye imkan tanıyacak herhangi bir unsura sahip olmamaları bu hususta karşımıza çıkan bir diğer zorluktur. Bu durum tarihlendirme yapılırken preslerle bağlantılı olabilecek diğer arkeolojik kalıntıları ve tarihsel verilere başvurulmasını zorunlu kılmaktadır. Tarihlendirme önerisi getirmekte karşılaşılan söz konusu zorluklar preslerin daha ziyade geniş bir tarih aralığına verilmesine neden olmaktadır. Bu nedenle bölgedeki tarımsal üretime yönelik unsurların tarihlendirmesi için bölgedeki gelişmelere değinmek gerekmektedir.

Yazılı kaynaklardan Roma İmparatoru Caligula'nın, Ovalık Kilikia ve Lykaonia'nın yanı sıra Kilikia'nın batısının MS 38 yılında Kommagene Kralı IV. Antiokhos'un (MS 38-72) yönetimine verildiği anlaşılmaktadır²². Havzadaki Eirenopolis, Germanikopolis ve Philadelphia gibi kentleri IV. Antiokhos tarafından kurulmuş ya da mevcut kentler yeniden adlandırılmıştır²³. Ancak sadakatsizliği nedeniyle Dağlık Kilikia'nın da içerisinde yer aldığı topraklar, MS 72 yılında Vespasianus tarafından Antiokhos'un elinden alınmıştır²⁴.

Hadrianus zamanında bölgeyle yakından ilgilenildiği yol inşa faaliyetlerinden anlaşılmaktadır²⁵. Bununla beraber bölge kentlerinden Germanikopolis'in (Ermenek) bazı sikkeleri üzerinde *Hadriane* lejandının yer alması²⁶ imparatorun kente katkılarının yansımaları olarak değerlendirilebilir. Havza kentlerinin Septimius Severus zamanındaki gelişmelerden de etkilendiği Ermenek yakınlarındaki Damlaçalı'dan ele geçen bir yazıttan²⁷ açığa çıkmaktadır. Septimius Severus'un Pescennius Niger'e karşı MS 194 yılında Issos'ta kazandığı zaferin ardından bölgede yol onarım faaliyetlerine giriştiği mil taşlarından anlaşılmaktadır²⁸. Damlaçalı'daki yazıtta imparatorun onurlandırılması ve söz konusu onarım faaliyetleri askeri hareket sırasında Germanikopolis'in Septimius Severus'a yakın durduğunun göstergeleri olmalıdır.

Görüldüğü üzere MS 3. yüzyılın ikinci yarısına kadar Ermenek Havzası'nın içerisinde yer alan sahada bir istikrar dönemi söz konusudur. Buradan hareketle bu zaman diliminde bölgede yaşanan istikrarla doğru orantılı olarak tarımsal üretimde bir artışın olduğu düşünülebilir. Nitekim kaya mezarlarının tarihlendirilmesinden hareketle Isauria ve Lykaonia'daki bazı preslerin MS 1. ve 4. yüzyıllar arasına verilmesi önerisi getirilmektedir²⁹. Aynı şekilde Dağlık Kilikia'daki presler için de arkeolojik ve tarihi veriler aracılığıyla Roma ve Geç Antik Dönem önerilmektedir³⁰.

Bölgenin tarihsel süreçte olumsuz gelişmelerden de etkilendiği görülmektedir. Nitekim Sasani kralı I. Şapur'un MS 260'daki istila hareketinin Ermenek Havzasına kadar uzandığı bölge kentlerinden Domitopolis'in Nakş-ı Rüstem yazıtında³¹ adının geçmesinden açığa çıkmaktadır³². Konstantinus ve Valentinianus hanedanlıkları döneminde ise Isauria'da MS 353-354, 359 ve 367-368 yıllarında gerçekleşen bir dizi isyan söz konusudur³³. Havza kentlerinden Eirenopolis'in surları 355-359 yılları arasında Romalı yönetici (*comes et praeses*) Aurelius Iustus tarafından inşa ettirilmiştir³⁴. MS 367-368 isyanları sırasında Germanikopolis Roma ve haydutlar arasında arabuluculuk yapmıştır³⁵. MS 4. yüzyılın ikinci yarısında oldukça yoğunlaşan ve tehlikeli boyutlara ulaşan söz konusu karışıklıklar MS 5. yüzyılın sonlarına kadar belirli aralıklarla devam etmiştir. I. Anastasius zamanında Isaurialı isyancılara karşı MS 492 yılında yapılan

²² Cass. Dio LIX 8, 2; Suet. Cal. 16, 3; Ramsay, 1890, s. 372, s. 375; Feld, 2005, s. 80.

²³ Hild ve Hellenkemper, 1990, s. 32.

²⁴ Ramsay, 1890, s. 375.

²⁵ Mitford ve Andrews, 1980, s. 1248; Hild ve Hellenkemper, 1990, s. 138; Lenski, 1999, s. 436.

²⁶ Hill, 1900, s. 81, Pl. XIII, 13; SNG, 1986, no. 572-573; Magie, 1950, s. 438.

²⁷ Bean ve Mitford, 1970: 204 no. 229.

²⁸ Bean ve Mitford, 1970: 189-190 no. 210-211; Mitford ve Andrews, 1980: 1249; Hild ve Hellenkemper, 1990: 138-139.

²⁹ Aslan, Doğanay ve Karauğuz, 2011, s. 69.

³⁰ Aydınoglu, 2009, 80-83. Dağlık Kilikia'da Geç Antik dönemdeki üretim için ayrıca bkz. Iacomi, 2010, s. 19-32.

³¹ Maricq, 1958, s. 304-331; Frye, 1983, s. 371-373.

³² Maricq, 1958, s. 313-314; Hild ve Hellenkemper, 1990, s. 242; Dodgeon ve Lieu, 2002, s. 57 dn. 39-44; Feld, 2005, s. 121.

³³ Amm. Marc. XIV: II.1-20; XIX: XIII 1-2; XXVII: IX 6-7. Söz konusu Isauria isyanları için ayrıca bkz. Rougé, 1966, s. 292-294; Matthews, 1989, s. 360-361; Lenski, 1999, s. 441-442; Feld, 2005, s. 139-144; Pottier, 2005, s. 444-447.

³⁴ Bean ve Mitford, 1970, s. 206 no. 231; Hellenkemper, 1986, s. 633; Pottier, 2005, s. 458.

³⁵ Amm. Marc., XXVII: IX 7. Bu konuda ayrıca bkz. Rougé, 1966, s. 300; Matthews, 1989, s. 364-365; Lenski, 1999, s. 423, s. 454-455; Pottier, 2005, s. 447-448; Feld, 2005, s. 147-150.

Kotyaion (Kütahya) Savaşı'nın³⁶ kazanılması ile de sona ermiştir. Dağlık Kilikia'da Geç Antik Dönemde yaşanan canlanmanın I. Anastasius'un isyanları sona erdirmesi ile birlikte havzada da yansımaları bulunduğunu söylenebilir.

Bu verilerden hareketle havzadaki preslerin ilk olarak ne zaman kullanılmaya başlandıklarını kesin olarak tespit etmek mümkün görünmese de Roma ve Erken Hıristiyanlık dönemlerinde yoğun bir şekilde kullanım gördükleri önerilebilir. Söz konusu tarihsel gelişmelerle bağlantılı olarak zaman içerisinde havzadaki üretimin boyutlarında önemli oranda artış kaydedildiği söylenebilir. Geç Roma ve Erken Bizans Dönemine ait mezarların sayısal fazlalığı ile üzerinde haç motifi bulunan üzüm presleri bu süreçteki üretimin yoğunluğuna ışık tutan unsurlar olarak değerlendirilebilir. Bununla beraber Sbide'de aslan biçimli bir mezar kapağı üzerinde karşılaşılan üzüm salkımı kabartmaları da Antik Dönemdeki bağcılık faaliyetlerinin kanıtı niteliğindedir³⁷.

Sbide'nin güney yamaçlarında tespit edilen iki üzüm presi üzerinde rastlanan yazıtlar İslami Dönemde de bağcılığın önem taşıdığına işaret etmektedir³⁸. Yörede bulunan Antik Döneme ait üzüm preslerinin yakın zamana kadar ve sınırlı oranda da olsa günümüzde de kullanıldığı bilinmektedir.

Yuvarlak planlı basit yapılanmalar olarak karşımıza çıkan harman yerleri ise bölgedeki tahıl üretiminin kanıtları olmaları açısından önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Alkan, M. (2018a), "A new Late Antique property inscription from the Isaurian city of Germanicopolis recording a landlord by the name of Nikopsianis owner of a proastion/topothesia". *Gephyra*, 15, 2018, 135-143.
- Alkan, M.(2018b), "Ermenek (Germanikopolis) ve Egemenlik Alanında Epigrafi Araştırmaları ve Günümüze Gelen Kültürel İzler". H. Muşmal, E. Yüksel, M. A. Kapar (eds), *Ermenek Araştırmaları I*, (ss. 15-24), İstanbul: Palet Yayınları.
- Amm. Marc. Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi MS 353-378*, Çeviren: S. Özgüler, Historia Yayınları, İstanbul 2019.
- Aslan, E., Doğanay, O. ve Karauğuz, G. (2011), "Some Wineries of the Lykaonia and Isauria Regions". *SOMA 2009 Proceedings of the XIII Symposium on Mediterranean Archaeology*, Selçuk University of Konya, Turkey 23-24 April 2009, H. Oniz – E. Aslan (eds.), (ss. 67-74), Oxford: BAR International Series 2200.
- Aşkın, E. (2010), "Olba Bölgesi'ndeki Harman Yerleri", *Olba*, 18, 2010, 241-266.
- Aşkın, E. (2014), "Karaman İli ve Mersin İli Mut İlçesi Antik Dönem Yerleşimleri ve Yerleşim Düzenlemesi Arkeolojik Yüzey Araştırması 2013 Yılı Çalışmaları". *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 32.1, 2014, 201-214.
- Aşkın, E. (2016), "Karaman İli ve Mersin İli Mut İlçesi Antik Dönem Yerleşimleri ve Yerleşim Düzenlemesi Arkeolojik Yüzey Araştırması 2014 Yılı Çalışmaları". *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 33.2, 2016, 101-114.
- Aşkın, E. ve Kurt, M. (2017), "Isauria Bölgesindeki Sbide (?) Antik Kenti: Bölgesel Yerleşim Düzenlemesi Açısından Bir İnceleme", *Antik Dönemde Akdenizde Kırsal ve Kent*, Ü. Aydınoglu, A. Mörel (eds.), Sempozyum Bildirileri 4-7 Nisan (ss. 29-48), Mersin: Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları.
- Aşkın, E., Kurt, M., Alkan, M., Körsulu, H. ve Ergürer, H. E. (2017), "Karaman İli ve Mersin İli Mut İlçesi Antik Dönem Yerleşimleri ve Yerleşim Düzenlemesi Arkeolojik Yüzey Araştırması 2015 Yılı Çalışmaları". *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 34.2, 2017, 175-188.
- Aydınoglu, Ü. (2009), *Dağlık Kilikia Bölgesinde Antik Çağda Zeytinyağı ve Şarap Üretimi: Üretimin Arkeolojik Kanıtları*, İstanbul: Ege Yayınları.

³⁶ Stein, 1959, s. 81-84; Jones, 1964, s. 230.

³⁷ Aşkın ve Kurt, 2017, s. 37, 48 Fig. s. 38-39.

³⁸ Aşkın ve Kurt, 2017, s. 37, 48 Fig. s. 36-37.

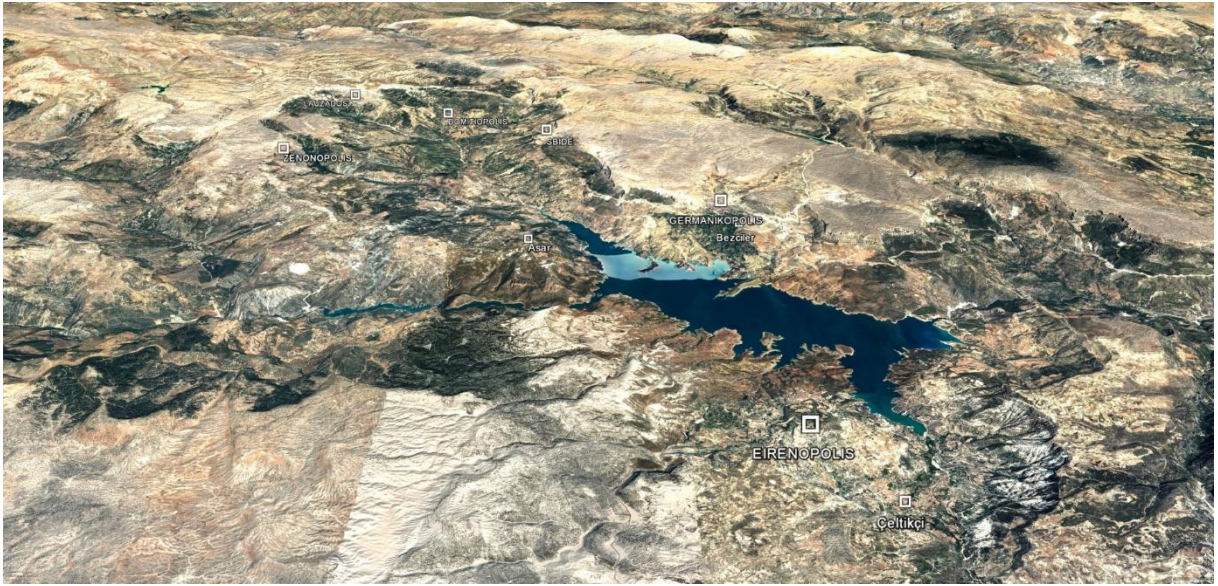
- Bean, G. E. ve Mitford, T. B. (1970), *Journeys in Rough Cilicia 1964–1968*. Österreichische Akademie der Wissenschaften Phil.-hist. Kl., Denkschriften 102, Ergänzungsbände zu den Tituli Asiae Minoris 3, Vienna: Böhlau in Komm.
- Cass. Dio *Dio's Roman History*, With an English Translation, E. Cary (ed.), The Loeb Classical Library, London 1955.
- Dodgeon, M. H. ve – Lieu, S. N.C. (2002), *The Roman Eastern Frontier And The Persian Wars AD 226-363*, London-New York: Routledge.
- Efe, R. (1998), *Ermenek Çayı Havzası, Doğal Ortam Özellikleri*, İstanbul: Fatih Üniversitesi Yayınları.
- Feld, K. (2005), *Barbarische Bürger: Die Isaurier und das Römische Reich*. Berlin – New York: Walter de Gruyter.
- Hild, F. ve Hellenkemper, H. (1990), *Tabula Imperii Byzantini 5: Kilikien und Isaurien* (Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 215), Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Husson, G. (1967), “Recherches sur les sens du mot *ΠΠΟΑΣΤΙΟΝ* dans le grec d'Égypte”, *Recherches de Papyrologie*, 4, 1967, 187-200.
- Iacomì, V. (2010), “Some Notes on Late-Antique Oil and Wine Production in Rough Cilicia (Isauria) on the Light of Epigraphic Sources: Funerary Inscriptions From Korykos, LR 1 Amphorae Production in Elaiussa Sebaste and the Abydos Tariff”. *Olive Oil And Wine Production In Anatolia During Antiquity*, International Symposium Proceedings 06-08 November 2008, Ü. Aydınoglu – A. K. Şenol (eds.), (ss. 19-32), Mersin: Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları.
- Jones, A. H. M. (1964), *The Later Roman Empire 284-602 A Social Economic And Administrative Survey*, Volume I, Oxford: Basil Blackwell.
- Kurt, M.(2018), “Ermenek Havzası'nın Antik Dönem Tarihi ve Kentleri”. H. Muşmal, E. Yüksel, M. A. Kapar (eds), *Ermenek Araştırmaları I*, (ss. 133-146), Konya: Palet Yayınları.
- Lenski, N.(1999), “Assimilation and Revolt in the Territory of Isauria, from the 1st Century BC to the 6th Century AD”. *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 42/4, 1999, 413-465.
- Magie, D. (1950), *Roman Rule In Asia Minor To The End Of The Third Century After Christ*, I-II, New Jersey: Princeton University Press.
- Maris Magni, Anonymi Stadiasmus Maris Magni, K. Müller (ed.), *Geographi Graeci Minores I*, Paris, 1855, 427-514.
- Matthews, J. (1989), *The Romans Empire of Ammianus with a new introduction*, Ann Arbor: Michigan Classical Press.
- Mitford, T. B. ve Andrews, St. (1980), “Roman Rough Cilicia”. *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, II, 7/2, 1980, 1230-1257.
- Plin. *Nat. Hist.* Plinius, *Naturalis Historia*, K. F. T. Mayhoff (ed.), Pliny the Elder. Leipzig-Teubner 1906.
- Pottier, B. (2005), “Banditisme et révolte en Isaurie au IVe et Ve siècles vus par les Isauriens eux-mêmes. La Vie de saint Conon”. *Mediterraneo antico. Economie, società, culture*, 8 fas. 2, 2005, 443 – 474.
- Ptolem. Claudius Ptolemaios, *Geographia*, K. F. A. Nobbe (ed.), *Claudii Ptolemaei Geographia*, Leipzig 1845.
- Ramsay, W. M. (1890), *The Historical Geography of Asia Minor* (Royal Geographical Society, Supplementary Papers IV), London: John Murray, Albemarle Street.
- Rougé, J. (1966), “L'Histoire Auguste et l'Isaurie au IV^eSiècle”. *Revue des études anciennes*, LXVIII, nos. 3-4, 1966, 282-315.
- Ruge, W. (1919), “Kalykadnos”. *Real Encyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft*, X/2, 1919, 1767.
- Saraçoğlu, H. (1989), *Akdeniz Bölgesi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Saraçoğlu, H. (1990), *Bitki Örtüsü Akarsular ve Göller*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- SB *Sammelbuch griechischer Urkunden aus Ägypten*, F. Priesigke (ed.), vol. 1, Strassburg 1915.
- Stein, E. (1949), *Histoire Du Bas-Empire, Tome II, De La Disparition De L'Empire D'Occident À La Mort De Justinien*, Paris: Desclée de Brouwer.
- Steph. Byz. Stephanos Byzantios, *Ethnika*, A. Meineke (ed.), *Stephani Byzantii Ethnicorum*, Berolini 1849.
- Strab. Strabon, *Geographika, Antik Anadolu Coğrafyası*, Çeviren: Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat yayınları, İstanbul, 2000.

Verreth, H. (2013), *A survey of toponyms in Egypt in the Graeco-Roman period* (Trismegistos Online Publications II), Köln/Leuven: Trismegistos.

FIGÜRLER

Figür 1: Ermenek Havzası

Figür 2: Ermenek Havzası topografyası

Figür 3: Domitiopolis/Katranlı, pres.

Figür 4: Germanikopolis/Ermenek, Bezciler kırsal yerleşim.

Figür 5: Bezciler, pres.

Figür 6: Erirenopolis/İkizçınar, Çeltikçi kırsal yerleşim.

Figür 7: Çeltikçi, pres.

Figür 8: Asar/Şahinler kale yerleşimi.

Figür 9: Asar/Şahinler kale yerleşimi, pres.

Figür 10: Erineopolis/İkizçınar, Çanakçı çiftlik.

Figür 11: Erineopolis/İkizçınar, Çanakçı çiftlik.

Figür 12: Erineopolis/İkizçınar, Çanakçı kaya mezarı.

Figür 13: Erineopolis/İkizçınar, Çanakçı pres.

Figür 14: Eirenopolis/Çatalbadem, pres.

Figür 15: Germanikopolis/Ermenek, pres.

Figür 16: Sbide/Yukarı Çağlar, pres.

Figür 17: Domitiopolis/Katranlı, pres.

Figür 18: Lauzados/Başyayla, pres.

Figür 19: Pınarönü, ağırlık taşı.

Figür 20: Germanikopolis/Ermenek, harman yeri.

Figür 21: Eiernopolis/İkizçınar, harman yeri.